

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТУВАННЯ В ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ

Досліджено перспективи демографічного стану України до 2050 року. Розглянуто ряд документів, прийнятих законодавчим органом України щодо визначення шляхів подолання наслідків кризи в соціально-економічній сфері. Визначено основний вектор розвитку економіки України, як постіндустріального суспільства, за рахунок ефективного використання трудових ресурсів, підвищення продуктивності праці, розробки нового механізму управління продуктивністю праці починаючи з робочого місця і закінчуючи державою в цілому.

Постановка проблеми. В економічній теорії й практиці існують два напрямки у використанні трудових ресурсів і робочої сили: інтенсивне, що передбачає скорочення витрат на одиницю продукції, і екстенсивне, що характеризується залученням до праці осіб, ще не зайнятих у національному виробництві або з якихось причин тимчасово не працюючих, або збільшенням бюджету робочого часу.

У цей час екстенсивний напрямок в українській економіці поки ще має чималі резерви. Однак у перспективі такі резерви мають тенденцію до зниження, оскільки під впливом негативних процесів чисельність економічно активного населення досить швидко зменшується. Несприятлива демографічна ситуація в Україні і насамперед різке зменшення народжуваності при збільшенні смертності найближчим часом може призвести до кризи та загрози національній безпеці України в соціально-економічній сфері.

Аналіз досліджень і публікацій. Різні проблеми управління продуктивністю праці знайшли своє відображення в основоположних роботах науковців минулого: А. Сміт, Р. Оуен, Ч. Беббіджем, О.Конт, Н.Сеніор, Ф.Тейлор, Г.Емерсон, А.Файоль, Ф.Гілберт, Б. Сзем, Ф. Бастиа, К.Маркс. Серед сучасних вчених-економістів суттєвий внесок в розвиток теорії й практики зробили: Д.Скот Синк, Д.Кендрик, Е.Деннісон, С.Фабрикант, Р.Солоу, Д.МакГрегор, Т.Питерс, Р.Уотермен, М.Х. Маскон, П.Друккер, Д.П.Богиня, І.К.Бондар, Р.В.Гаврилов, Б.М.Генкин, О.Е.Германова, А.М.Колот, В.С.Астраускас, М.Абрамович, І.І.Прокопенко.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні проблем інвестування в людський потенціал України та визначення шляхів подолання наслідків кризи в соціально-економічній сфері.

Виклад основного матеріалу. У результаті проведеного опитування компанією Research & Branding group (<http://www.rb.com.ua>) у листопаді 2006 року отримані данні, які представлені як вікова піраміда населення України на початок 2007 року (рис. 1).

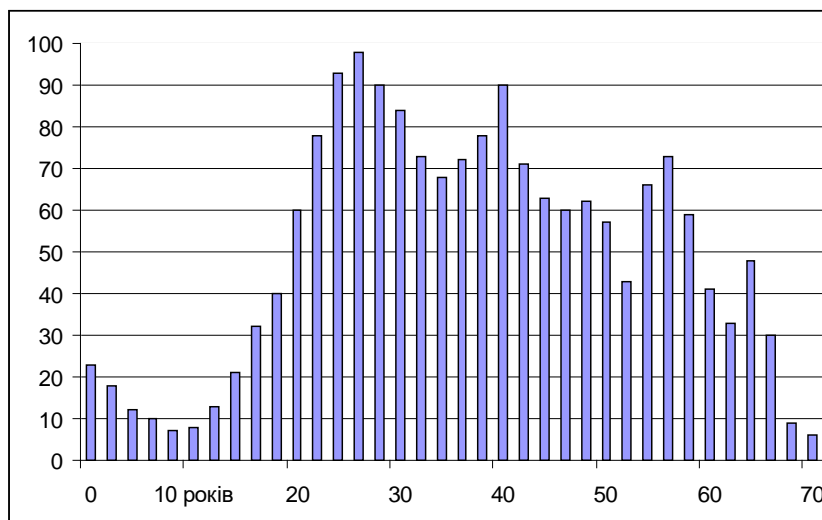

Рис. 1. Вікова піраміда населення України

Навіть не маючи економічної освіти можна зробити висновок, що найближчим часом протягом 10 років поповнення чисельності економічно активного населення зменшиться в 10 разів. З цієї проблемою

вже зіштовхнулися вищі навчальні заклади. Також цей факт підтверджують дані з офіційного сайту міністерства статистики України. Представлене прогнозу чисельності населення України до 2050 року [2].

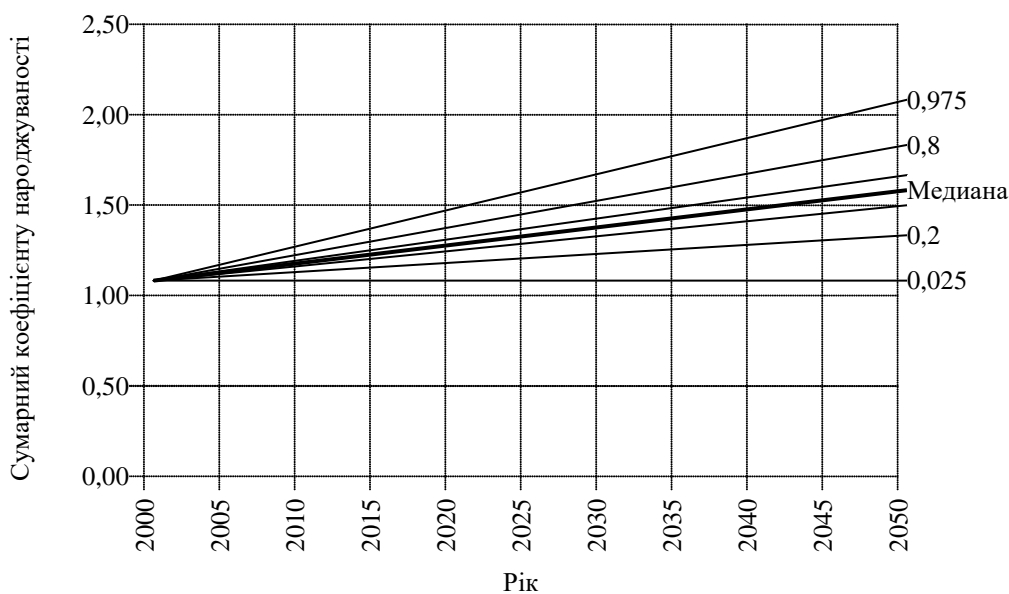

Рис. 2. Прогноз сумарного коефіцієнту народжуваності в Україні.

На рис. 2 представлено сценарій змін сумарного коефіцієнту народжуваності (кількість дітей в розрахунку на 1 жінку). Передбачається, що значення цього показника на перспективу не вийдуть за окреслені межі. По „низькому” варіанту показник не знизиться нижче 1. По „високому” відбудеться плавне зростання і ймовірно досягнення рівня простого відтворення в 2050 р.

В результаті взаємного накладання окремих компонентів демографічного прогнозу отримана загальна кількість і вікова структура населення України на перспективу. За різними варіантами прогнозу природний приріст залишатиметься від’ємним, а сальдо міграцій не покриватиме демографічних втрат. Таким чином, чисельність населення України на 2050 р. становитиме від 24,5 до 36,1 млн. осіб. Найбільш імовірні значення знаходяться в межах 29,2-30,6 млн. (рис. 3).

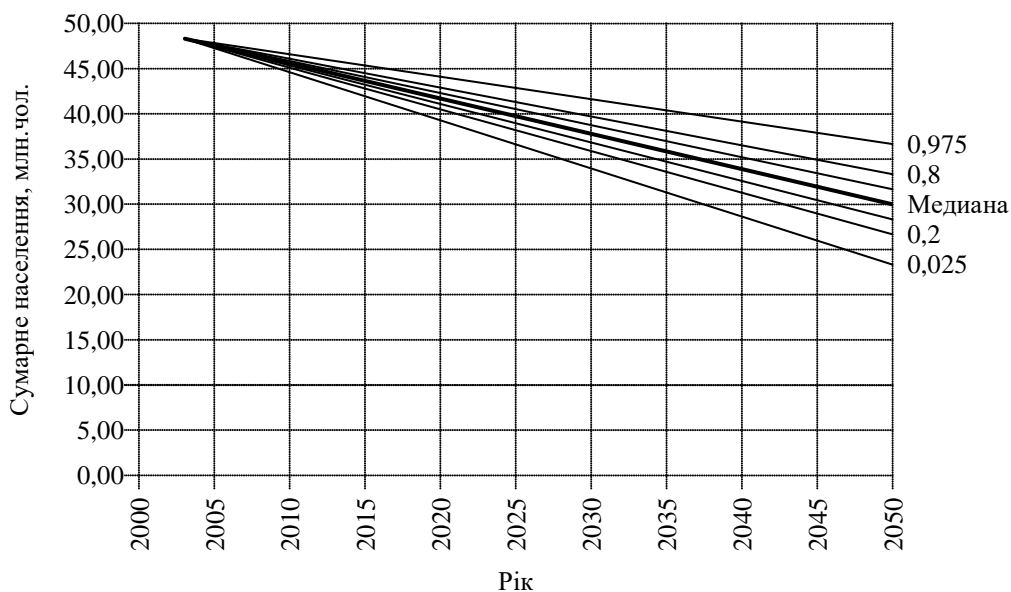

Рис. 1.3. Прогноз чисельності населення України.

На міжнародній науково-практичній конференції на тему "Демографічний розвиток України та пріоритетні завдання демографічної політики", яка відбулася 20 жовтня 2005 року, директор Інституту

демографії та соціальних досліджень НАН України академік НАН України Сергій Пирожков заявив "До 2050 року чисельність населення України може зменшитися до 34 млн. 800 тис. осіб" [2].

З 1991 року в Україні показники смертності стали перевищувати рівень народжуваності, що викликало довготривалий процес природного зменшення чисельності населення. Ця тенденція до погіршення демографічних показників залишається і сьогодні.

Водночас у віковій структурі населення питома вага осіб похилого віку зростатиме. Зокрема, частка осіб у віці понад 65 років може досягнути 25,4% населення України.

Середина 21 століття виявиться найбільшим випробуванням для держави щодо пенсійного забезпечення". Вже сьогодні, на 1 тис. платників податків до Пенсійного фонду припадає приблизно 795 пенсіонерів. За експертними оцінками, впродовж найближчого десятиріччя співвідношення між кількістю осіб працездатного віку та кількістю осіб віком понад 60 років зміниться з 3:1 до 2:1.

Все сказане вище дає змогу зробити висновок, що найближчим часом не тільки перед державою, а й перед підприємствами України постає гостра проблема швидкого зниження кількості трудових ресурсів.

Для вирішення цієї проблеми на підприємствах необхідно поставити нове завдання, яке полягає в інвестуванні в підвищенні якості та рівня життя персоналу, збереження його життєвого і трудового потенціалу. Все це може бути досягнуто й за рахунок ефективного використання трудових ресурсів, підвищення продуктивності праці, розробки нового механізму управління продуктивністю праці починаючи з робочого місця і закінчуючи державою в цілому. Таким чином створиться сприятливе середовище для подолання демографічної та економічної кризи.

Розглянувши ряд документів, прийнятих законодавчим органом України, можна знайти наступні згадування про продуктивність праці. Так, Конституція України статті 43-46 гарантує право на працю, на достатній життєвий рівень за рахунок вільно обраної праці [1].

Програма діяльності Кабінету Міністрів України "Послідовність. Ефективність. Відповідальність (2005)" визначає досягнення більш масштабних цілей – значне підвищення рівня державних соціальних стандартів та зниження рівня бідності, для чого буде здійснено:

- закріплення високих темпів економічного зростання на основі його інноваційно-інвестиційної складової;
- забезпечення доступу до результатів економічного зростання для якомога більшого числа громадян, справедливої оплати праці та повноцінного відновлення робочої сили;
- спрямування кадрової політики на істотне покращання забезпеченості галузей промисловості висококваліфікованими кадрами шляхом створення системи безперервної перепідготовки та підвищення кваліфікації (в тому числі робітничих професій);
- зацікавлення стимулів до збільшення індивідуальних доходів громадян шляхом підвищення продуктивності праці.

Сприяння повній, продуктивній та вільно обраній зайнятості населення, посилення механізмів регулювання ринку праці залишаються важливими складовими елементами державної політики зайнятості [3].

Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 роки визначає такі напрямки, як: посилення стимулювання інноваційної діяльності; освоєння нової культури виробництва; наближення умов і оплати праці до європейських стандартів; с 2006 по 2011 – широке запровадження нових технологій з поліпшеними техніко-економічними показниками; зменшення енерго- і ресурсоемності виробництва; комплексну автоматизацією та інформатизацією виробничих процесів; істотне підвищення продуктивності праці та соціального забезпечення працівників; впровадження комп'ютеризованих систем підтримки управлінських рішень та створення єдиної облікової бази даних. Одною з основних завдань соціальної політики у сфері промисловості є впровадження сучасних механізмів стимулювання високопродуктивної праці, формування та розповсюдження промислової культури інноваційного типу.

Виконання Програми дасть змогу досягти таких соціально-економічних зрушень:

- основний приріст промислового виробництва (майже 80 відсотків) буде отримано за рахунок зростання продуктивності праці, що дасть можливість істотно наблизитися за ефективністю праці до провідних країн світу;
- підвищиться рівень соціальної спрямованості промисловості, за рахунок перерозподілу балансу витрат промислових підприємств на користь працівників темпи зростання реальної заробітної плати в промисловості становитимуть близько 10 – 12 відсотків, що відповідатиме європейському вибору України [4].

Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002 – 2011 роки (Європейський вибір) визначає, що відчутне поліпшення життя людей можливе лише за умови успішного функціонування та розвитку реальної економіки; одним із основних пріоритетів політики модернізації промисловості має стати державне сприяння розвитку наукоємних виробництв та галузей, що базуються на використанні інформаційних та комунікативних технологій. На етапі економічного зростання набуває особливої значущості здійснення регулюючих заходів, спрямованих на ліквідацію прихованого безробіття, проведення політики продуктивної зайнятості. Зусилля органів державної влади, і насамперед уряду, мають концентруватися на запровадженні дієвих стимулів створення нових робочих місць, забезпеченні гарантій зайнятості в процесі приватизації та реструктуризації підприємств, на підтримці підприємництва і самозайнятості населення, розширенні практики громадських робіт, підвищенні гнучкості ринку праці [5].

Висновки. Основою сучасного цивілізаційного прогресу є всебічний розвиток людського потенціалу. Це головна складова національного багатства і рушійна сила суспільного прогресу, визначальний критерій оцінки його рівня. Світовою практикою доведено, що інвестиції в людський капітал – найефективніші. Саме цим зумовлюється нова якість економічного зростання, яка утвердилася за останні десятиріччя в розвинених країнах. У Західній Європі цей компонент забезпечує близько 75 % приросту національного багатства.

Таким чином, у розглянутих програмах можна визначити основний вектор розвитку економіки та постіндустріального суспільства, це взаємозв'язок між продуктивністю праці та достатнім життєвим рівнем. Але цього недостатньо для вирішення даної проблеми. Для зниження негативних демографічних тенденцій в Україні уряду необхідно втілення серйозної послідовної та ефективної соціальної політики. У цьому зв'язку можливо звернутися до досвіду уряду Болгарії, який наприкінці 2004 – початку 2005 років розробив та прийняв національну соціальну політику за умов стрімкого зменшення населення.

Для підприємств зниження негативних демографічних тенденцій можливо лише за рахунок: стимулюванням інновацій і росту продуктивності праці, створення й організації високопродуктивних робочих місць, посилення мотивації продуктивної праці, використання таких стимулюючих механізмів високопродуктивної праці як участь працюючих у розподілі прибутку, визначенні розміру заробітної плати через оцінку особистого внеску та ділових здібностей людини.

1. Конституція України. // Голос України. – 1996. – 13 липня.

2. Пирожков С.І. Україна 2050: Перспективи демографічного розвитку // Офіційний сайт міністерства статистики України – http://ukrstat.kmu.gov.ua/statistics/wsite/niostat/Noviny/new2006/zmist_novin/demogr/rozv.htm

3. Програма діяльності Кабінету Міністрів України “Послідовність. Ефективність. Відповідальність (2005)” – Київ, 2004. – 58 с. // Офіційний сайт Кабінету Міністрів України – <http://www.kmu.gov.ua>

4. Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 роки // Офіційний сайт Кабінету Міністрів України – <http://www.kmu.gov.ua>

5. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002 – 2011 роки (Європейський вибір) // Офіційний сайт Кабінету Міністрів України – <http://www.kmu.gov.ua>